

ประโยค ป.ธ. ๔

แปล มคธเป็นไทย

สอบ วันที่

๒๕๖

๑ มุสาติ วิสัฆาปนปุเรกขารสฺส อตฺถภณฺชโก วจีปโยโค กายปฺปโยโค วา ฯ

ตตฺถ กมฺมปถปฺปตฺตํ ทสฺเสตฺถํ อตฺถภณฺชโกติ วุตฺตํ ฯ วจีปโยคาทิกคฺคหณฺน
มุสฺสทฺทสฺส กิริยปฺปชานตํ ทสฺเสติ ฯ วิสัฆาปนชิปฺปาเยนสฺส ปฺรวิสัฆาทกกายวจีปโยคสมฺมุจฺฐาปิกา
เจตนา มุสฺสวาโท ยถาวุตฺตปฺปโยคภูตํ มุสฺส วทติ วิญญาเปติ สมฺมุจฺฐาเปติ วา เอตยาติ กตฺวา ฯ
วิสัฆาปนชิปฺปาโย จ ปน ปุพฺพภากฺกขณฺเณ ตํขณฺเณ จ ลพฺภติ ฯ วุตฺตตฺถทิ ปุพฺเพ วสฺส โหติ
มุสฺส ภณฺนิสฺสนฺติ ภณฺนตฺสฺส โหติ มุสฺส ภณฺนามีติ ฯ เอตตฺถทิ ทวฺยํ องฺคภูตํ อิตฺรนฺตฺถ โหตุ วา
มา วา อการณเมตฺถํ ฯ

อปโร นโย ฯ มุสาติ อภูตํ อตฺถจฺจํ วตฺถุ ฯ วาทิ ตสฺส ภูตโต ตจฺจโต วิญญาปนํ ฯ
อตถํ วตฺถุ ตถโต ปฺรํ วิญญาเปตฺถกามสฺส ปน ตถาวิญญตฺติสมฺมุจฺฐาปิกา เจตนา มุสฺสวาโท
มุสฺส วาทิยติ วุจฺจติ เอตยาติ กตฺวา ฯ เอตถ จ ปุริมนเย มุสฺสวาทลฺกขณฺนสฺส อพฺยาปิตาย
มุสฺสทฺทสฺส จ วิสัฆาทิตพฺพตฺถวาจกตฺตสมฺภวโต ปฺริปฺถนฺถํ กตฺวา ตํ ลกฺขณํ ทสฺเสตฺถํ ทฺถุติยนโย
วุตฺโตติ ทฺถุจฺฐพฺพํ ฯ

โส ยมตฺถํ ภณฺชติ ตสฺส อปฺปตฺตาย อปฺปสวชฺชโร มหนฺตตฺตาย มหาสวชฺชโร ฯ อปิ
ยสฺส อตถํ ภณฺชติ ตสฺส อปฺปคฺคณฺตฺตาย อปฺปสวชฺชโร มหาคฺคณฺตฺตาย มหาสวชฺชโร ฯ กิเลสนํ
มุทฺตฺตาย อปฺปสวชฺชโร ติพฺพตฺตาย มหาสวชฺชโร ฯ

อปโร นโย ฯ คหฺมุจฺฐานํ อตฺตโน สนฺตกํ อทาทฺกามตฺตาย นตฺถิตฺติอาทินยปฺปวตฺโต
อปฺปสวชฺชโร สกฺขินา หุตฺวา อตฺถภณฺชนตฺถํ วุตฺโต มหาสวชฺชโร ฯ ปพฺพชิตานํ อปฺปกมฺปิ เตลํ
วา สปฺปี วา ลมฺภิตฺวา ทสฺสาชิปฺปาเยน อชฺช คามे เตลํ นทิมญฺญเณ สนฺทตฺติ ปฺรณกถานเยน
ปวตฺโต อปฺปสวชฺชโร อทฺถิภฺจฺญเยว ปน ทิภฺจฺญนฺตฺติอาทินา นเยน วทฺนทานํ มหาสวชฺชโร ฯ
ปฺรณกถา นาม อปฺปตฺตาย อฺนสฺส อตฺถสฺส ปฺรณวเสน ปวตฺตา กถา ฯ กามญฺจ อตฺตโน
สนฺตกํ อทาทฺกามตฺตาย ปฺรณกถานเยน จ ปวตฺโต วิสัฆาปนปุเรกขารสฺสว มุสฺสวาโท ตตฺถ ปน
เจตนา พลวตี น โหตฺติติ อปฺปสวชฺชโร วุตฺตา ฯ

ตสฺส จตฺตโร สมฺภารา โหนฺติ อตถํ วตฺถุ วิสัฆาปนจิตฺตํ ตชฺชโร วายาโม ปฺรสฺส
ตทตฺถวิฆานนฺตฺติ ฯ

ตตถ ตชฺชิตฺติ ตสฺสานุรูปํ วิสํวาทนานุรูปิตฺติ อตฺถเก ๑ วายาโมตฺติ วายามสีเสน
ปโยคมาท ๑ วิสํวาทนธิปฺปาเยน ปโยเค กเตปิ ปเรน ตสฺมึ อตฺถเก อวิญญาเต วิสํวาทนสฺส
อสิชฺฌนโต ปรสฺส ตทตฺถวิฆานนํ เอโก สมฺภารโ วุตฺโต ๑ เกจฺจ ปน อภูตํ วจนํ วิสํวาทนจิตฺตํ
ปรสฺส ตทตฺถวิฆานนนฺตฺติ ตโย สมฺภาราติ วนฺตฺติ ๑

[๒๐๙] มุสาดี วิสัฎฐาปนุเรกขารส อตถภณชโก วจีปโยโค กายปโยโค วา ฯ
 ตตถ กมมปถปตตํ ทสเสตฺ อตถภณชโกติ วุตตํ ฯ วจีปโยคาคิคุคหณน
 มุสาสทสส กิริยปฺชานตํ ทสเสติ ฯ วิสัฎฐาปนุเรกขารสส ปรวิสัฎฐากายวจีปโยคสมุฏฺฐาปิภา
 เจตนา มุสาวาเท ยถาวุตตปโยคภูตํ มุสา วทติ วิญญาเปติ สมุฏฺฐาเปติ วา เอตยาติ กตฺวา ฯ
 วิสัฎฐาปนุเรกขารส จ ปน ปุพฺพภาคกฺขณ ตํขณ จ ลพฺภติ ฯ วุตตณฺหิ ปุพฺเพ วสฺส โหติ
 มุสา ภณิสฺสนฺติ ภณนฺตสฺส โหติ มุสา ภณามฺสฺติ ฯ เอตณฺหิ ทวຍ องค์กรุตํ อิตฺรณฺตุ โหตุ วา
 มา วา อการณเมตํ ฯ

[๒๐๙] วจีประโยค หรือกายประโยค อันห้กรานประโยชน์ ของผู้มุ่งกล่าวให้
 คลาดเคลื่อนเป็นเบื้องหน้า ชื่อว่ามุสา ฯ

ในคำเหล่านั้น คำว่า อันห้กรานประโยชน์ ท่านกล่าวเพื่อแสดงมุสาวาทที่ถึงความเป็น
 กรรมบถ ฯ ท่านแสดงคามที่มุสาศัพท์เป็นประธานแห่งกิริยา ด้วยศัพท์มีวจีประโยคศัพท์
 เป็นต้น ฯ เจตนาของเขา อันยังกายประโยคและวจีประโยค ซึ่งเป็นเครื่องกล่าวให้คลาดเคลื่อน
 ต่อผู้อื่นให้ตั้งขึ้น ด้วยประสงค์จะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ชื่อว่ามุสาวาท เพราะวิเคราะห์ว่า
 "บุคคลย่อมกล่าวมุสา อันเป็นประโยคตามที่กล่าวแล้ว คือให้ผู้อื่นรู้แจ้งมุสา (นั่น) หรือยังมุสา
 (นั่น)ให้ตั้งขึ้นด้วยเจตนา นั่น" ฯ ก็แล ความประสงค์ในอันกล่าวให้คลาดเคลื่อน ย่อมได้
 ทั้งในขณะที่เบื้องต้น (คือก่อนแต่จะพูด) ทั้งในขณะที่นั้น (คือกำลังพูด) ฯ จริงอยู่ พระอุบาลีเถระ
 กล่าวคำนี้ไว้ว่า "ก่อน (แต่จะพูด) ภิกษุย่อมมีความรู้ตัวว่า 'เราจะพูดมุสา' เมื่อกำลังพูด
 ย่อมมีความรู้ตัวว่า 'เราพูดมุสาอยู่' ฯ ดังนี้ ฯ ความรู้ตัวทั้ง ๒ นั้นแล เป็นองค์, ส่วนนอกนี้
 จะมีก็ตาม ไม่มีก็ตาม' ข้อนั้นไม่เป็นเหตุ ฯ

[๒๑๐] อปโร นโย ๑ มุสาตี อฏฺถํ อตจฺจํ วตฺถุ ๑ วาโหติ ตสฺส ภูตโต ตจฺจโต
วิญญาปนํ ๑ อตถํ วตฺถุ ตถโต ปริ วิญญาเปตฺตคามสฺส ปน ตถาวินฺยตฺตติสฺมมฺหฺฐาปิกา เจตนา
มุสาวาทิ มุสา วาทิยติ วุจฺจติ เอตยาติ กตฺวา ๑ เอตถ จ ปุริมนเย มุสาวาทลกฺขณสฺส
อพฺยาปีตาย มุสาสทฺทสฺส จ วิสฺวัติตพฺพตฺตถาวาจตฺตสฺมวาทโต ปรีปฺถุณฺณํ กตฺวา ตํ ลกฺขณํ
ทสฺเสตฺถุ ทฺตฺตินโย วุตฺโตติ ทมฺมฺหฺฐพฺ ๑

[๒๑๐] อีกนัยหนึ่ง เรื่องอันไม่จริงไม่แท้ ชื่อว่ามุสา ๑ การยังผู้อื่นให้ทราบเรื่องนั้น
โดยความเป็นเรื่องจริงเรื่องแท้ ชื่อว่าวาหะ ๑ ก็เจตนาที่ยังวิญญูติ (การเปล่งถ้อยคำ) อย่างนั้น
ให้ตั้งขึ้น ของบุคคลผู้ประสงค์จะยังผู้อื่นให้ทราบเรื่องอันไม่จริง โดยความเป็นเรื่องจริง ชื่อว่า
มุสาวาท เพราะวิเคราะห์ว่า "คำเท็จ อันบุคคลย่อมกล่าว คือ ย่อมพูด ด้วยเจตนาอัน" ๑ ก็ใน
อธิการแห่งมุสาวาทนั้นพึงเห็นสันนิษฐานว่า "ท่านกล่าววาทที่ ๒ ไว้ เพื่อแสดงลักษณะนั้นให้
บริบูรณ์ เพราะลักษณะมุสาวาทในนัยก่อนยังไม่แจ่มแจ้งพอ และเพราะมีความที่มุสาศัพท์เป็น
ศัพท์บอกความที่จะพึงกล่าวให้คลาดเคลื่อน" ๑

โส ยมตถํ ภวชติ ตสฺส อปฺปตตาย อปฺปสวชฺชโร มหนตตตาย มหาสวชฺชโร ฯ อปีจยสฺส อตถํ ภวชติ ตสฺส อปฺปคฺคตตาย อปฺปสวชฺชโร มหาคฺคตตาย มหาสวชฺชโร ฯ กิเลสํ มุทฺตตาย อปฺปสวชฺชโร ติพฺพตตาย มหาสวชฺชโร ฯ

[๒๑๑] อปฺโร นโย ฯ คหฺมฺภูฏานํ อตฺตโน สนฺตํ อทาทุกามตตาย นตฺถิตฺตอิทฺตินยฺยปฺวตฺโต อปฺปสวชฺชโร สกฺขินา หุตฺวา อตฺตภวชฺชนตถํ วุตฺโต มหาสวชฺชโร ฯ ปพฺพชิตานํ อปฺปกมฺปิ เถลํ วา สบฺปี วา ลภิตฺวา หสฺสาธิปฺปาเยน อชฺช คามे เถลํ นทิมญฺเญ สนฺหตฺติ ปฺรูณกถานเยน ปวตฺโต อปฺปสวชฺชโร อทฺทิลฺลเยว ปน ทิลฺลิตฺตอิทฺตินา นเยน วทนฺตานํ มหาสวชฺชโร ฯ ปฺรูณกถา นาม อปฺปตตาย อุนสฺส อตฺถสฺส ปฺรูณวเสน ปวตฺตา กถา ฯ กามญจ อตฺตโน สนฺตํ อทาทุกามตตาย ปฺรูณกถานเยน จ ปวตฺโต วิสฺวาทนฺปุเรกฺขารสฺเสว มุสวาทเ ทตฺถ ปน เจตนา พลวตฺติ น โหตฺติ อปฺปสวชฺชตา วุตฺตา ฯ

มุสวาทนฺ นั้น ชื่อว่ามีโทษน้อย เพราะประโยชน์ที่มุสวาที่บุคคลห้กานน้อย, ชื่อว่ามีโทษมาก เพราะประโยชน์ที่มุสวาที่บุคคลห้กานมาก ฯ อีกอย่างหนึ่ง ชื่อว่ามีโทษน้อย เพราะผู้ที่มุสวาที่บุคคลห้กานประโยชน์นั้น มีคุณน้อย ชื่อว่ามีโทษมาก เพราะผู้นั้นมีคุณมาก ฯ ชื่อว่ามีโทษน้อย เพราะกิเลสอ่อน ชื่อว่ามีโทษมาก เพราะกิเลสแรงกล้า ฯ

[๒๑๑] อีกนัยหนึ่ง สำหรับพวกคฤหัสถ์ มุสวาที่ที่เป็นไปโดยนัยเป็นต้นว่า "ไม่มี" เพราะไม่ประสงค์จะให้ของ ๆ ตน ชื่อว่ามีโทษน้อย, มุสวาที่ที่มุสวาที่บุคคลเป็นพยาน กล่าวเพื่อห้กานประโยชน์ ชื่อว่ามีโทษมาก ฯ สำหรับพวกบรรพชิต มุสวาที่ที่เป็นไปโดยปฺรูณกถานัย เป็นต้นว่า "วันนี้น้ำมันในบ้านไหลไปดฺจแม่น้" เพราะได้น้ำมันหรือเนยใสเม้นิดหน้อยแล้ว ประสงค์จะให้ห้วระะกัน ชื่อว่ามีโทษน้อย, แต่มุสวาที่ของพวกเธอ ผู้กล่าวสิ่งที่ดีเห็นได้ เห็นนั่นแล โดยนัยเป็นต้นว่า "ข้าพเจ้าเห็น" ชื่อว่ามีโทษมาก ฯ กถาที่เป็นไปด้วยสามารถการ ทำเรื่องที่ยังพรวง เพราะน้อยให้เต็ม ชื่อว่าปฺรูณกถา ฯ วจฺเภาที่ที่เป็นไปด้วยไม่ประสงค์จะให้ของ ๆ ตนก็ดี ด้วยปฺรูณกถานัยก็ดี ชื่อว่ามุสวาที่ ของมุสวาที่บุคคลผู้มุงกล่าวให้คลาดเคลื่อนเป็นเบื้องหน้า ก็จริง, ถึงอย่างนั้นเจตนาในมุสวาที่นั้น ย่อมไม่มีกำลัง เหตุนี้ท่านจึงกล่าวว่ามีโทษน้อย ฯ

ตลัส จตฺตารุ สมภารา โหนฺติ อตถํ วตฺถุํ วิสํวาทนจิตฺตํ ตชฺช วายาโม ปรสฺส
ตทตฺตวิฆานนฺนฺติ ฯ

ตตฺถ ตชฺชิตฺติ ตสฺสานุรูปุ วิสํวาทนานุรูปุติ อตฺถโ ๑ วายาเมติ วายามสีเสน
ปโยคมาห ๑ วิสํวาทนธิปฺปาเยน ปโยเค กเตปิ ปเรน ตสฺมึ อตฺถเ อวิญญาเต วิสํวาทนสฺส
อสิชฺฌนฺโต ปรสฺส ตทตฺตวิฆานนํ เอโก สมภารุ วุตฺโต ๑ เกจิ ปน อภฺภูตํ วณฺํ วิสํวาทนจิตฺตํ
ปรสฺส ตทตฺตวิฆานนฺนฺติ ตโย สมภาราติ วทฺนฺติ ฯ

มุสวาทนํ ม็องค์ ๔ คือ เรื่องไม่จริง ๑ จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ๑ ความ
พยายามเกิดจากจิตนั้น ๑ ผู้ไม่รู้เรื่องนั้น ๑ ฯ

บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า ตชฺช คือสมควรแก่จิตนั้น, อธิบายว่า สมควรแก่การกล่าว
ให้คลาดเคลื่อน ฯ ด้วยบทว่า วายาโม ท่านกล่าว (มุ่ง) ถึงประโยค ด้วยยก วายามะ เป็น
ประธาน ฯ ท่านกล่าวว่าผู้ไม่รู้เรื่องนั้น เป็นองค์อันหนึ่ง เพราะแม้เมื่อมุสวาที่บุคคล ทำความ
พยายามด้วยประสงค์ในอันกล่าวให้คลาดเคลื่อน, แต่เมื่อผู้ไม่รู้เรื่องนั้น การกล่าวให้
คลาดเคลื่อนก็ไม่สำเร็จ ฯ ส่วนอาจารย์บางพวกกล่าวว่า "มุสวาทม็องค์ ๓ คือ คำไม่จริง ๑
จิตคิดจะกล่าวให้คลาดเคลื่อน ๑ ผู้ไม่รู้เรื่องนั้น ๑" ฯ